

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025 (VNS 3/2021 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 4.6.2021.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
- talouspäälikkö Timo Jaakkola, ympäristöministeriö
- luontopalvelujohtaja Henrik Jansson, Metsähallitus
- puheenjohtaja Eeva Furman, Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli
- apulaisprofessori Lassi Ahlvik, Suomen Luontopaneeli
- johtava asiantuntija Kati Ruohomäki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Simo Tiainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- asiantuntija Juha Roppola, Metsäteollisuus ry
- suojeluasiantuntija Liisa Toopakka, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- johtava asiantuntija Martti Kätkä, Teknologiateollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen ilmastopaneeli
- Suomen Kuntaliitto

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ympäristövaliokunta on tarkastellut julkisen talouden suunnitelmaa ympäristöministeriön hallinnonalan sekä laajemmin hiilineutraalius- ja kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamisen näkökulmasta ja kiinnittää valtiovarainvaliokunnan huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp

Hiilineutraalius- ja kestävän kehityksen tavoitteet

Julkisen talouden alijäämä kasvoi vuonna 2020 mittavaksi, ja taloutta heikensivät talouden taantuma ja koronapandemian johdosta toteutetut tukitoimet. Talouden mittavien haasteiden aikana on tärkeää, että kestävän kasvun ohjelmalla on mahdollista suunnata puolet elpymisvälineen kautta saatavasta rahoituksesta vihreään siirtymään, mikä edistää investointeja vähähiilisiin rakenteisiin. Julkisen talouden suunnitelmassa viitataan hyvin hallitusohjelman mukaiseen hiilineutraaliustavoitteen vuodelle 2035 ja hiilineutraaliuteen liittyviä tavoitteita arvioidaan edistetävän vuonna 2022 yhteensä noin 2 miljardilla, joka alenee noin 1,7 miljardiin euroon vuonna 2025. Suunnitelmassa todetaan myös, että kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen on sitouduttu globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelman (Agenda2030) mukaisesti. Valiokunta pitää hyvänä ankkuroitumista näihin keskeisiin kestävyden reunaehtoihin.

Valiokunta korostaa, että koronapandemian aiheuttamasta talouden heikentymisestä huolimatta on tärkeää panostaa johdonmukaisesti hiilineutraaliustavoitteen toteuttamiseen ja vihreään siirtymään. Ilmastotoimien riittävyysanalyysin perusteella joko suunnitelma, päätökset tai toimeenpääntö puuttuu vielä 11 milj. CO₂ tonnin päästövähennyksen osalta. Kokonaisuuden kannalta olennaista on, että kestävän kasvun ohjelma antaa mahdollisuuden suunnata vihreään siirtymään puolet kaikesta elpymisvälineen kautta kanavoitavasta rahoituksesta, yhteensä yli miljardi euroa. Viipuvaikutuksineen tämän arvioidaan saavan liikkeelle ilmastotyöhön jopa neljä miljardia euroa. Valiokunta korostaa tarvetta varmistaa rahoituksen suuntaaminen tarkoituksensa mukaisesti aidosti vihreää siirtymää edistävällä tavalla. Olennaista rahoituksen tehokkuuden kannalta on myös se, että sillä saadaan tehokkaasti liikkeelle yksityisiä investointeja. Investointien arvioidaan vähentävän päästöjä vuosittain vähintään 3 milj. CO₂-tonnia vuodesta 2026 lähtien, mikä vastaa noin kuutta prosenttia Suomen päästöistä. Tavoitteena on edistää Suomen mahdollisuuksia vety- ja kiertotalouden, korkean jalostusarvon biotuotteiden ja päästöttömien energiatuotteiden ja muiden ilmasto- ja ympäristöratkaisujen alalla, parantaa energiatehokkuutta sekä nopeuttaa muutosta fossiilittomaan liikenteeseen ja lämmitykseen. Avustuksia suunnataan kansalaisille, yrityksille ja kunnille ja muille yhteisöille vähähiilisiin investointeihin, tutkimukseen ja kehitykseen. Tukea voi saada esimerkiksi öljylämmityksestä luopumiseen, sähköautojen latausinfraan rakentamiseen ja tuulivoimakaavoitukseen.

Parhaat edellytykset kestäväälle kehitykselle syntyvät ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä talouskasvusta, korkeasta työllisyydestä ja kestävästä julkisesta taloudesta. Ilmastopolitiikka voi edistää teollisen rakenteen muutosta ja synnyttää uusia, merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia ja kasvua, jota voidaan tukea myös innovaatio- ja veropolitiikan keinoin. Valiokunta korostaa myös tarvetta tunnistaa ja raportoida ilmastopolitiikan ja kestävän kehityksen politiikan myönteisistä talousvaikutuksista.

Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuus liittyvät erottamattomasti toisiinsa, ja toimivat ekosysteemit ovat tärkeitä myös ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta. Selonteossa hiilineutraaliustavoite nousee selkeästi tärkeimmäksi tavoitteeksi. Valiokunta pitää hiilineutraaliustavoitteen johdonmukaista tavoittelua erittäin hyvänä, mutta pitää tärkeänä, että suunnitelmassa ja talousarviotyössä voidaan edelleen kehittää paitsi hiilineutraaliustavoitteen tunnistamista eri hallinnonaloilla myös laajemmin kestävän kehityksen tavoitteiden olennaisia näkökulmia. Valiokunta korostaa, että myös julkisen talouden suunnitelman valmistelussa, kuten vuosittaisen

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp

valtion talousarvion valmistelussakin tulisi jatkaa viime hallituskaudella aloitettua kestävän kehityksen budjetoinnin kehittämistä, jolla voidaan edistää kokonaisvaltaista näkemystä siitä, miten eri määrärahoilla tuetaan kestävän kehityksen tavoitteiden politiikkajohdonmukaisuuden toteutumista. Poliitiikkajohdonmukaisuuden varmistaminen on tärkeää, sillä hiilineutraalius- ja monimuotoisuustavoitteiden edistämisen kannalta tärkeitä toimia tehdään useilla hallinnonaloilla. Tärkeitä toimia liittyy esimerkiksi maankäyttösektorin ilmastotoimiin, ilmastokestävään ruokapolitiikkaan ja vesienhallintaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Selonteossa todetaan, että julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvien hiilineutraaliutta edistävien määrärahojen lajittelussa on käytetty hallitusohjelman mukaisten strategisten kokonaisuuk-sien jakoa. Selonteko ei kuitenkaan esitä tarkemmin, kuinka paljon varoja kohdistetaan aidosti vihreään siirtymään. Myös hallituksen hyväksymän kestävän kasvun ohjelman yhteinen tavoite on talouden rakenteiden uudistuminen ympäristön kannalta kestäviksi, mitä mitataan kasvihuonekaasujen vähentymisellä. Kestävän kehityksen tarkastelulla voidaan vahvistaa politiikkajohdonmukaisuutta ja varmistaa esimerkiksi se, että eri hallinnonaloille kohdistetut leikkaukset eivät toimi hiilineutraaliustavoitetta vastaan. Sillä voidaan myös varmistaa hiilineutraaliutta laa-jemman kestävän kehityksen ohjaaminen. Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi -kokonaisuudessa määrärahojen tason alenemiseen kehyskauden aikana vaikuttaa mm. uusiutuvan energian tuotantotuen aleneminen. Lisäksi julkisen talouden suunnitelmassa päätetyt säästöt vuodesta 2023 alkaen kohdistuvat osittain hiilineutraaliutta edistäviin määrärahoihin. Va-liokunta katsoo, että säästöjä ei tule kohdentaa hiilineutraaliutta edistäviin toimiin eikä tutkimus-rahoitukseen. On tärkeää turvata johdonmukaisesti tieteelliseen tietoon pohjautuvien toimien to-teuttaminen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi.

Hallitus on 29.4.2021 hyväksynyt kestävyystiekartan, jossa korostetaan taloudellisen, sosiaali-sen ja ekologisen kestävyuden tiivistä kytköstä toisiinsa. Taloudelliseen kestävyteen on pyrittä-vä toimin, jotka eivät aiheuta merkittävää haittaa muille yhteiskunnallisille tavoitteille tai ympä-ristölle eivätkä heikennä talouskasvun edellytyksiä. Samoin sosiaalisen ja ekologisen kestävyyy-den vahvistamiseen tähtäävät toimet on toteutettava siten, että ne eivät aiheuta merkittävää hait-taa taloudelliselle kestävyydelle. Talouden kasvu ja taloudellinen kestävyys mahdollistavat myös ekologisen kestävyuden edellyttämän teknologisen uusiutumisen ja investoinnit ilmastomuutoksen ja luontokadon torjuntaan. Talouden perusta on puolestaan riippuvainen ekologisesta kes-tävydestä, luontovarallisuudesta ja sen monimuotoisuudesta. Valiokunta pitää kestävyystiekart-taa tärkeänä linjauksena, jolla voidaan osaltaan vahvistaa myös edellä kuvattua laaja-alaista po-litiikkajohdonmukaisuuden tarkastelua kehysuunnittelun ja budjettitalouden keinoin.

Rakenteellisesti tärkeitä ohjausvälineitä politiikkajohdonmukaisuuden kannalta ovat myös vero-tuksen kehittäminen ja ympäristölle haitallisten tukien karsiminen. Valiokunta toteaa, että halli-tusohjelman tavoitteena on valmistella vuosina 2020—2023 kestävän kehityksen verouudistus, jonka tavoitteena on edistää siirtymistä kohti hiilineutraaliutta. Kestävän kehityksen verouudis-tus koostuu energiaverotuksen ja liikenteen verotuksen uudistuksesta, kiertotalouden edistämi-sestä verokeinoin sekä päästöperusteisen kulutusveron selvittämisestä. Julkisen talouden suunni-telmassa energiaverotukseen sisältyy jo muutoksia, joiden voidaan katsoa edistävän hiilineutraa-liutta. Näitä ovat esimerkiksi parafiinisen dieselin verotuen asteittaisen poistamisen jatkaminen vuosina 2022 ja 2023, energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksen asteittaisen poistamisen jatkaminen vuosina 2022—2025, kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavien lämpöpumppujen ja

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp

konesalien siirtäminen sähköveroluokkaan II vuonna 2022 sekä kaivostoiminnan siirtäminen sähköveroluokkaan I ja poistaminen energiaveronpalautusten piiristä.

Julkisen talouden suunnitelmassa viitataan ympäristölle haitallisten tukien¹ osalta vuoden 2021 talousarvioehdotuksen perustelutekstiin, mutta ei linjata varsinaisesti uutta. Valiokunta korostaa tarvetta tarkastella haitallisia tukia kestäväen kehityksen verouudistuksen yhteydessä, sillä tuet ovat usein verotuen muodossa. Valiokunta pitää selvittämistä muutoinkin tarpeellisena ja ajan-kohtaisena, sillä tukien haitallisuus ei ole aina muuttumatonta. Edellä mainitussa perustelutekstissä todetaan esimerkiksi, että sähköistymisen myötä monet tuista eivät nykytiedon valossa välttämättä olisi enää katsottavissa ympäristölle haitallisiksi tuiksi, kun sähkön tuottamisessa käytetään enenevässä määrin uusiutuvaa energiaa.

Myös kiertotalous on merkittävä keino vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, luonnonvarojen käyttöä ja monimuotoisuuden heikentymistä. Kiertotalouden edistämishojelman toteuttamiseen varataan aiemman päätöksen mukaisesti ympäristöministeriön hallinnonalalla yhteensä 1,8 milj. euroa vuosina 2022 ja 2023. Määrärahalta toteutetaan kiertotaloutta edistävää kehittämistyötä ja hankkeita. Valiokunta korostaa, että kestäväen kasvun edellytykset varmistetaan parhaiten investoimalla osaamiseen, tekemällä Suomesta innovaatioihin ja investointeihin houkutteleva toimintaympäristö sekä panostamalla digitalisaatioon ja vähähiilisyys- ja kiertotalousratkaisuihin. Suuri osa kiertotalouden mukaisista edistämistoimista on muiden ministeriöiden, pääasiassa työ- ja elinkeinoministeriön, hallinnonalalla.

Edellä jo mainittu kestäväen kasvun ohjelma mahdollistaa ainutkertaisen tukimahdollisuuden kestävyysinvestoinneille. Saatavilla on rahoitusta, jolla tuetaan esimerkiksi kiertotalousohjelman sekä valtakunnallisen jätesuunnitelman toimeenpanoa sekä vauhditetaan kansallista akkustrategiaa ja Suomen biotalousstrategiaa. Yhteensä 110 miljoonan euron investointituki mahdollistaa rahoituksen hakemisen muun muassa akku-, bio-, muovi-, tekstiili-, rakennus- ja elektroniikkamateriaalien sekä teollisuuden sivuvirtojen uudelleenkäyttöä ja kierrätystä edistäviin innovatiivisiin laitehankintoihin sekä prosessien kehittämiseen. Tukea tarjotaan myös uuteen teknologiaan tehtäviin investointeihin: merituuli- ja aurinkovoimaan, geolämpöön, biokaasuun, uusiutuviin liikennepolttoaineisiin ja lämmön talteenottoon (155 milj. euroa). Lisäksi tukea on tarjolla teollisuuden prosessien sähköistämiseen ja vähähiilistämiseen (60 milj. euroa) sekä investointeihin, jotka liittyvät vähähiiliseen vetyyn ja hiilidioksidin hyödyntämisen, kuten puhtaan vedyn tuotanto- ja varastointiteknologian kaupalliseen skaalaukseen (150 milj. euroa). Valiokunta pitää tärkeänä, että teollisuudenaloja tuetaan näin vähähiilisyyden tiekarttojensa toteuttamisessa. Myös vihreää siirtymää tukevien lupaprosessien vauhdittamiseen varataan 12 milj. euroa.

Yrityksille aiemmin maksetun päästökauppakompensaation korvaa energiaintensiivisten yritysten sähköistämistuki. Sähköistämistuen tuki-intensiteetiksi on linjattu 25 % ja katoksi 150 milj.

1 Ympäristön kannalta haitallisilla tuilla tarkoitetaan tukia, jotka johtavat luonnonvarojen käyttöasteen ja ympäristön kuormituksen kasvuun tuetussa yrityksessä tai tuetulla toimialalla. OECD:n määritelmän mukaan tuki luokitellaan ympäristön kannalta haitalliseksi, jos se aiheuttaa enemmän ympäristöhaittaa kuin tapahtuisi, jos tukea ei olisi. Verotukien haitallisuus voi olla vaikeasti mitattavissa, ja joissain tuissa on sekä ympäristölle haitallisia että hyödyllisiä elementtejä. Yleensä niillä tavoitellaan muita politiikkatavoitteita (esim. ruoantuotanto, huoltovarmuus, uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen, aluetalous, työllisyys ja kasvu), mikä tulee ottaa huomioon niitä arvioitaessa.

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp

euroa vuodessa. Investointien osuus sähköistämistuesta on 50 %. On tärkeää varmistaa, että tukea ei makseta yleisenä tulotukena, vaan se kohdistetaan juuri hiilineutraaliutta edistäviin toimiin, kuten energiatehokkuuden parantamiseen, prosessien sähköistämiseen tai muihin merkittäviin päästövähennystoimiin sekä uusiutuvan sähkön tuotantoon ja hankintasopimuksiin. Toimialakohtaisten vähähiilisyys- ja kiertotaloustiekarttojen toimeenpanoa tulisi tukea pilotoimalla ja skaalaamalla ratkaisuja sekä luomalla niille markkinoita julkisten hankintojen kautta.

Valiokunta korostaa myös kuntien keskeistä roolia ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamisessa. Kunnissa tehdään omaehtoisesti kunnianhimoista ja monipuolista ilmasto-, kiertotalous-, luonto- ja ympäristötyötä. Samalla kohdistuvat lainsäädäntöpohjaiset velvoitteet esimerkiksi energiantuotantoon, liikkumiseen, rakennuskantaan ja maankäyttöön lisääntyvät. On hyvä tunnistaa, että kuntien investoinnit puhtaaseen energiantuotantoon, kiertotalousratkaisuihin ja vähäpäästöisiin innovaatioihin, rakennusalan ympäristöratkaisuihin ja sähköisen liikenteen latausinfrastruktuuriin vauhdittavat myös osaltaan yksityisiä investointeja. Siten on tärkeää, että kuntien rooli otetaan huomioon ja kannustetaan niitä edelläkävijyyden tukemiseksi mahdollisuuksien mukaan vihreän siirtymän toteuttamisessa. Kunnat ovat toimineet aktiivisesti esimerkiksi Kohti hiilineutraalia kuntaa (ns. HINKU) -hankkeessa, joka on tarjonnut tukea ja parhaiden käytäntöjen levittämistä käytännön ratkaisujen toteuttamisessa. Ilmastotoimien merkitys on ollut tärkeä myös taloudellisesta näkökulmasta, sillä työssä on saatu aikaan suoria säästöjä erityisesti energiankulutuksen vähentymisen myötä. Ratkaisut ovat olleet myös kustannustehokkaita ja tukeneet alueen työllisyyttä. HINKU-kuntien tuloksia selvittävän raportin mukaan kunta ei voi saavuttaa kunnianhimoisia päästövähennystavoitteita pelkästään omilla toimillaan, vaan siihen tarvitaan myös kuntalaisten ja kunnan alueella toimivien yritysten merkittäviä ponnistuksia. Kunta voi omilla toimillaan sekä näyttää esimerkkiä että toimia edelläkävijänä ja mahdollistajana. HINKU onkin nähty pitkäaikaisena kokeiluna, jossa etsitään uusia paikallisista lähtökohdista nousevia hiilineutraaleja ratkaisuja yhdessä asukkaiden ja yritysten kanssa.²

Ympäristöministeriön hallinnonala

Ympäristöministeriön pääluokan määrärahojen kokonaistaso alenee kehyskaudella 253 milj. eurosta 209 milj. euroon, mikä johtuu luonnonsuojelun kertaluonteisten lisäysten poistumisesta. Luku ei kuitenkaan sisällä Valtion asuntorahastosta maksettavia avustuksia, jotka ovat miltei samaa tasoa ja hyvin merkittäviä asuntopolitiikan toteuttamisen kannalta. Ympäristövaliokunta pitää hyvänä sitä lähtökohtaa, että ympäristöministeriön hallinnonalan budjettitalouden menot ovat vuonna 2023 noin 4 milj. euroa edellistä kehyspäätöstä korkeammat ja 48 milj. euroa korkeammat kuin kevään 2019 ns. teknisessä kehyksessä. Osana hallituksen päättämiä uudelleenkohdennuksia ympäristöministeriön hallinnonalalle kohdennetaan kuitenkin 5 milj. euron säästö alkaen vuonna 2023 (1,3 % osuus säästöistä). Valiokunta pitää tärkeänä, että säästötoimia ei kohdenneta hiilineutraaliustoiimiin eikä tutkimukseen.

Valtion asuntorahastosta kohdennetaan maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukseen liittyviin kunnallistekniikka-avustuksiin enintään 25 milj. euroa vuodessa vuosina 2022—2023 ja valtion tukemaan asuntorakentamiseen tarkoitettuihin käynnistysavustuksiin enintään 39 milj.

² Kohti hiilineutraalia kuntaa: ilmastoverkoston vaikutus kunnan ilmastotyöhön ja päästöihin. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20/2020.

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp

euroa vuodessa vuosina 2022—2023. Valiokunta korostaa kunnallistekniikka-avustusten suurta merkitystä kasvuseuduilla tärkeänä kannusteena asuntotuotannon vauhdittamisessa. Rahoituksen määrää tulisi pyrkiä nostamaan nyt, kun MAL-sopimuskäytäntö on toivotulla tavalla laajenemassa uusille kaupunkiseuduille.

Valiokunta pitää tärkeänä pitkäaikaisen linjan säilyttämistä siinä, että erityisryhmien investointi-avustuksilla tuetaan heikoimpien ryhmien asuntotarjonnan parantamista 90 milj. eurolla vuodessa. Tärkeää on edelleen tukea ikääntyneiden kotona asumista, kuntotutkimuksia ja hissien jälkiasennuksia korjausavustuksilla, joihin varataan Valtion asuntorahastosta ja talousarviosta yhteensä 36,5 milj. euroa vuonna 2022 sekä 20,95 milj. euroa vuosina 2023—2025. Vuodesta 2024 alkaen korjausavustukset rahoitetaan kokonaisuudessaan talousarviosta. Taloyhtiöiden energia-avustuksiin käytetään 40 milj. euroa vuonna 2022. Valiokunta korostaa myös puurakentamisen ohjelman merkitystä osana hiilineutraaliustavoitteen toteuttamista. Tavoitteena on puun käytön kaksinkertaistaminen rakentamisessa sekä puun käytön monipuolistaminen ja sen jalostusarvon kasvattaminen, puurakentamisen osaamisen ja teollisen valmistuksen yritystoiminnan edistäminen. Valiokunta korostaa, että puun käytön lisääminen julkisessa rakentamisessa tuo referenssejä ja edistää puurakentamisosaamisen vakiintumista.

Hallitus teki puoliväliriihessään päätöksen Saaristomeri-ohjelmasta, jonka tavoitteena on vähentää Saaristomeren valuma-alueen hajakuormitusta niin, että alue saadaan pois Itämeren suojelukomission (HELCOM) pahimpien kuormittajien hot spot -listalta viimeistään vuonna 2027. Saaristomeren valuma-alueen maatalouskuormitus on Suomen ainoa jäljellä oleva kohde HELCOM:n Itämeren hot spot -listalla. Valiokunta korostaa, että pitkäjänteinen vesiensuojelutyö on tuottanut tuloksia, mutta haasteena on, että ilmastonmuutos lisääntyneine talviaikaisine valumineen vaikeuttaa jatkuvasti tulosten aikaansaamista. On siksi tärkeää, että Itämeren ja vesien suojelussa jatketaan määrätietoisesti vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien sekä ravinteiden kierrätysohjelman toimeenpanoa ja suunnataan resursseja edelleen ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormituksen vähentämiseen. Vuonna 2019 aloitetun vesiensuojelun tehostamisohjelman toteuttamiseen varataan yhteensä 30 milj. euroa vuosina 2022 ja 2023. Valiokunta korostaa, että toimien vaikuttava suuntaaminen on ainoa keino saada Saaristomeren alue viimein kuntoon. Yksi tärkeä toimenpide on peltojen kipsikäsittely, johon varatun 15 milj. euron avulla voidaan tehokkaasti vähentää maatalouden fosforikuormitusta Itämereen ja edistää peltomaan hiilivarannon säilymistä. Tavoitteena on käsitellä vuosina 2022—2023 80 % kokonaistavoitteena olevasta 50 000 hehtaarin pinta-alasta. Tärkeitä ovat myös ravinteiden kierrätykseen liittyvien innovaatioiden ja investointien vauhdittaminen kannattavan uuden liiketoiminnan edistämiseksi. Tavoitteena on ottaa käyttöön uusia tekniikoita ja menetelmiä sekä tuottaa korkean jalostusasteen lopputuotteita, jotka vähentävät ravinteiden päätymistä vesistöihin.

Valiokunta pitää tärkeänä biodiversiteettisopimuksen mukaista tavoitetta pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen. Tavoitteen kannalta olennainen on luonnonsuojelun rahoituksen merkittävä nosto. Ympäristöministeriön hallinnonalalla on kehyskaudella noin 51 milj. euron vuotuinen lisäys vuodessa verrattuna kevään 2019 tekniseen kehyspäätökseen, ja puoliväliriihen päätöksen mukaisesti luonnonsuojelun rahoituksen korotettu taso on varmistettu seuraaviksi kahdeksi vuodeksi. Valiokunta pitää tasokorotusta välttämättömänä ja korostaa, että määrärahoilla saadaan myös myönteisiä työllisyysvaikutuksia. Osa luonnon tilaa parantavista toimista luo toimeliaisuutta ja lisää talouden kokonaiskysyntää. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi vaellus-

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp

kalojen noususteiden purku, soiden ennallistaminen tai kosteikkojen ennallistamis- ja hoitotoimet.

Luontokadon pysäyttämistavoitteen kannalta on olennaista yleisemminkin se, että myös elvytystoimet kestävän kasvun ohjelman mukaisesti suunnitellaan ottaen huomioon luonnon kokonaisuheikentymättömyystavoite eli haitalliset luontovaikutukset minimoidaan tai haitat kompensoidaan toisaalla. Valiokunta korostaa, että luontokatoa torjuvat toimet voivat olla luonteeltaan myös budjettineutraaleja. Esimerkkinä tällaisesta politiikkatoimesta ovat ekologiset kompensatiot, joita kehitetään Suomessa hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti osana luonnonsuojelulain uudistamista.

Koronapandemiasta johtuvien rajoitusten seurauksena kansallispuistojen, retkeilyalueiden ja lähivirkistysalueiden arvo on ymmärretty aikaisempaa syvemmin ja niiden käyttö on kasvanut moninkertaiseksi. Alueiden rakenteiden kunnossapidosta on tärkeää huolehtia sekä käyttäjien turvallisuuden takaamiseksi että luonnon suojelemiseksi suurien käyttäjämäärien aiheuttamalta kulumiselta. Valiokunta korostaa, että suojelualueiden retkeilyrakenteiden korjausvelan vähentäminen sekä saavutettavuuden ja digipalvelujen parantaminen palvelevat samalla niitä hyödyntävien matkailuyritysten toimintaedellytyksiä ja vahvistavat aluetaloutta. Kotimaan matkailu on koronan vuoksi ennen näkemättömän suosittua, ja erityisesti kansallispuistot toimivat matkailun vetovoimatekijöinä. Valiokunta pitää tästä syystä erittäin kannatettavana luonnonsuojelurahoitukseen pysyvää korotusta Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin (9,5 milj. euroa vuodessa) ja kertaluontoista 14 milj. euroa vuonna 2022. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tasokorotus jää pysyväksi. Tällä turvattaisiin alueiden hyvä hoito ja laadukkaat retkeily- ja muut palvelut, joiden kautta aikaansaadaan merkittäviä yhteiskunnallisia hyötyjä luontomatkaillulle, aluetaloudelle ja työllisyydelle sekä ihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenoihin saatu pysyvä korotus on vuosittain 16 milj. euroa ja kertaluontoisena 6,5 milj. euroa vuonna 2022. Tärkeitä ovat myös vuodelle 2022 METSO-ohjelmaan käytettäväksi varattu 30 milj. euroa ja HELMI-ohjelman soidensuojelumääräraha 7,5 milj. euroa.

Valiokunta pitää pienenä mutta tärkeänä hankkeena myös Luontolahjani Suomelle -kampanjaa, jolla yksityisten suojelualueet voidaan kaksinkertaistaa. Kampanjan periaatteena on, että kun yksityinen omistaja siirtää arvokkaan luontokohteen suojeluun, siirretään Metsähallituksen luontoarvoiltaan arvokkaimmista alueista suojeluun vastaavankokoinen alue. Suojeltavien alueiden täytyy täyttää luonnonsuojelulain mukaiset edellytykset suojelualueen perustamiselle, mutta muita kriteereitä alueille ei ole. Edellisen kerran kampanja toteutettiin Suomen 100-vuotisjuhlavuonna 2017, ja sen suosio ylitti odotukset.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp

Helsingissä 3.6.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr

jäsen Petri Huru ps

jäsen Hanna Kosonen kesk

jäsen Johan Kvarnström sd

jäsen Sheikki Laakso ps

jäsen Niina Malm sd

jäsen Mikko Ollikainen r

jäsen Mauri Peltokangas ps

jäsen Saara-Sofia Sirén kok

jäsen Hussein al-Taeed sd

jäsen Mari-Leena Talvitie kok

jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Kestävä kehitys vaatii kestävän talouspohjan

Maailma on menossa kohti nopeaa talouskasvua. Suomen ei ole tarvetta enää tukea kasvua löysällä finanssipolitiikalla. Elvytystoimia on tarvittu akuutissa kriisitilanteessa, mutta samalla tulisi huolehtia myös julkisen talouden kestävydestä. Hallituksella tulisi olla selkeä suunnitelma siitä, miten taloutta tasapainotetaan tulevina vuosina.

Marinin hallitus teki lupauksen menokehyksiin palaamisesta vuonna 2021. Myös omassa ohjelmassaan hallitus lupaa, että se lopettaa elämisen tulevien sukupolvien kustannuksella. Silti hallitus lisää jo valmiiksi miljardien alijäämääseen budjettiin lähes kolme miljardia euroa uutta velkaa vuosina 2021—2023. Menokehyksiin ei siis olla palaamassa Marinin hallituksen kaudella.

Kestävä kehitys tarkoittaa taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden huomioimista. Ekologisen kestävyuden saavuttamiseksi ei siis riitä, että hallitus on esittänyt kunnianhimoisia tavoitteita. Ilmasto- ja energiavoitteita koskeviin tavoitteisiin pääseminen edellyttää paitsi resursseja, myös päätöksiä konkreettisista toimista.

Panostuksia ei kuitenkaan voida toistuvasti toteuttaa lisälainan avulla. Tarvitaan kykyä priorisointiin. Vain taloudellinen tasapaino luo edellytykset sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden toteutumiselle.

Julkisen talouden suunnitelma 2022—2025 ei tarjoa keinoja työllisyystavoitteiden ja siten kestävä julkisen talouden saavuttamiseksi. Hallituksen toimet vaativat lisärahoitusta, joka heikentää julkisen talouden kestävyttä entisestään. Asiantuntijoiden mukaan hallituksen esittämien toimenpiteiden vaikutuksia työllisyyteen voidaan pitää optimistisinä, sillä rakenteellisia uudistuksia ei ole haluttu tehdä. Vaikuttavien toimien aikaansaaminen vaatisi pitkän tähtäimen suunnitelmaa, joka hallitukselta puuttuu. Vaikutusarvioinneissa olisi syytä tukeutua valtiovarainministeriöön.

Esimerkiksi paikallisen sopimisen edistäminen toisi työmarkkinoille kaivattua joustoa. Sitä tukevat päätökset on kuitenkin jätetty tekemättä. Hetkellinen laastarointi lisävelalla ei korjaa rakenteellisia ongelmia, vaan siirtää ne tulevien sukupolvien rahoitettaviksi ja ratkaistaviksi. Talouden tervehdyttämiseksi velkaantumisen on saatava hallintaan, työttömyysturvaa on uudistettava kannustavaksi ja paikallisen sopimisen mahdollisuuksia on laajennettava.

Saaristomerelle kohdennuksia

Rehevöitymistä ruokkivan fosforin valumista vesistöihin on pystytty Itämeren alueella kaikkiaan vähentämään 25 prosenttia ja Suomenlahdella peräti 60 prosenttia, mutta Saaristomerellä vähennystä ei ole tapahtunut 25 vuoteen. Saaristomeren tilanteen korjaamiseksi tarvitaan pitkäjänteistä työtä ja valuma-alueen kriittisimpiin kohtiin kohdistettuja toimia.

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp Eriävä mielipide 1

Tavoitteiden saavuttamiseksi keinovalikoiman tulee olla laaja ja keinoihin käytetyn rahoituksen koordinoitua ja vaikuttavasti kohdennettua. Pirstaloitunut ja huonosti kohdennettu tuki kymmeneen eri toimiin ei tuo sitä vaikuttavuutta, jota Saaristomeren tilanteen paraneminen tosiasiallisesti vaatii. Saaristomeren merialue on Suomen viimeinen HELCOM:n hot spot -listalla. Siksi kokoomus pitää perusteltuna, että toimia ja rahoitusta kohdennettaisiin nimenomaan Saaristomeren valuma-alueelle.

Kokoomus katsoo, että Saaristomeren ravinnekuormituksen vähentäminen vaatii paitsi vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien sekä ravinteiden kierrätysohjelman toimeenpanoa, myös uusien keinojen käyttöön ottamista. Ravinnehuuhtoutumien ehkäisyyn lisäksi tulee ottaa käyttöön menetelmiä, joilla ravinteita saadaan poistettua merestä. Tässä keskeisiä keinoja ovat esimerkiksi kestävä kalastus sekä järviruokokasvuston oikea-aikainen korjuu.

Toimivat markkinat tiekarttojen tueksi

Hallitus esittää taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyden tiiviin kytköksen syntymiseksi kestävyystiekarttaa. Pitkän aikavälin suunnitelmat tukevat eri toimialojen ja -sektoreiden yhteistyötä ja vahvistavat kestäväen kehityksen etenemistä.

Erilaisten vähähiilisyys- ja kiertotalouskarttojen toimeenpanoa on kuitenkin tuettava pilotoimalta ja skaalaamalla ratkaisuja sekä luomalla markkinoita esimerkiksi julkisten hankintojen kautta. Kokoomuksen mielestä on tärkeää tarkastella tiekarttojen osalta koko prosessia siten, että esitetyillä ratkaisulla ja uusilla innovaatioilla on mahdollisuus myös muuttua markkinoiden kautta saavutettaviksi tuotteiksi ja palveluiksi.

Kotitalousvähennyksellä vauhtia energiaremontteihin

Taloyhtiöiden energia-avustuksiin tullaan käyttämään 40 miljoonaa euroa vuonna 2022. Tämän lisäksi kokoomus pitää tärkeänä, että kotitalouksia kannustetaan energiaremontteihin kotitalousvähennystä laajentamalla. Hallituksen tulisi perua kotitalousvähennykseen tekemänsä leikkaus. Korotetulla ja laajennetulla kotitalousvähennyksellä on mahdollista saavuttaa selkeämpi kannustusvaikutus kuin byrokraattisilla ja erillistä hallinnollista käsittelyä vaativilla energia-avustuksilla.

Biodiversiteetti turvattava

Ympäristöministeriön hallinnonalan määrärahat ovat hallituksen tekemien päätösten myötä pienentymässä 44 miljoonaa euroa. Leikkaus kohdistuu suurimmalta osalta ympäristön- ja luonnonsuojeluun. Syynä on kertaluontoisten luonnonsuojeluun tehtyjen lisäysten poistuminen kehyksistä vuonna 2023 ja vesiensuojelun tehostamisohjelman päättyminen vuonna 2024.

Luonnonsuojelulla on kuitenkin tärkeä yhteys luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Kokoomuksen mielestä olisi tärkeää tarkastella maatalouden tulevan rahoituskauden tukijärjestelmäkokonaisuutta biodiversiteettitavoitteiden täyttymisen kannalta. CAP-järjestelmän kautta voitaisiin mahdollistaa entistä paremmin uhanalaisten perinneympäristöjen (niityt, kedot, hakamaat ym.) ennallistaminen ja jatkuva hoito. Vesiluonnon kannalta tärkeää olisi jatkaa toimia vaellus-

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp
Eriävä mielipide 1

kalakantojen elinolosuhteiden parantamiseksi. Nousuesteiden poistaminen ja kutupaikkojen parantaminen ovat konkreettisia toimia vaelluskalakantojen kestävän hoidon kannalta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.6.2021

Saara-Sofia Sirén kok
Mari-Leena Talvitie kok

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Hallitus päätti huhtikuussa vaalikauden lopun linjauksista ja vuosien 2022—2025 julkisen talouden suunnitelmasta. Kokonaisuus lisää huolta julkisen talouden kestävydestä, sillä velkaantuminen jatkuu voimakkaana. Menokehysten huomattava ylittäminen vähentää tärkeän kehysmenettelyn uskottavuutta, millä on pitkät perinteet maassamme. Hallitus ei myöskään päättänyt rakenteellisista uudistuksista, joita tarvittaisiin kipeästi pitkän aikavälin kasvunäkymän ollessa vaisu ja väestön ikääntyessä. Tästä näkökulmasta erityisesti työllisyyspäätökset olivat riittämättömät. Lisäksi Marinin hallitus jatkaa sekä ideologista että ylikireää ilmastopolitiikkaansa. Niin ikään se ryntäsi mainehaitan pelossa lahjoittamaan yli neljä miljardia euroa täysin vastikkeetonta rahaa muille EU-maille. Tämä ele ei omaa kilpailukykyämme nosta, päinvastoin. Hyväksymällä EU:n elvytyspaketin allekirjoitimme tukemme samoilla sisämarkkinoilla toimiville kilpailijoillemme.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää lähtökohtaisesti hyvänä käytäntönä sitä, että pyritään luomaan uusia käytäntöjä puhtaamman ja turvallisemman ympäristön puolesta. Tätä ei kuitenkaan pidä tehdä hinnalla millä hyvänsä eikä etenäkään Suomen kansan eikä perusteollisuutemme tai maataloutemme kustannuksella. Nyt istuva hallitus on näin kuitenkin tekemässä, sillä se on EU:n elvytyspaketin hyväksymisellä lisäämässä kilpailijamaidemme kilpailukykyä oleellisella tavalla. Tällainen kehitys on Suomen edun vastaista toimintaa eikä näin ollen valiokuntaryhmällemme käy.

Valiokuntaryhmämme kiinnittää samoin erityistä huomiota myös siihen tosiasiaan, että liian kunnianhimoiset päästövähennystavoitteet heikentävät maamme sekä koko alueen kilpailukykyä muihin maihin verrattuna. Näin on jo käynyt — ja näin käy yhä lisää pitkässä juoksussa — jos nyt meneillään olevalla hallituksen polulla jatketaan. Oivallisena huonona esimerkkinä tästä näkyy juuri hiilineutraalisuustavoite ja sen vieminen voimallisesti eteenpäin. Näillä päätöksillä on ollut voimakkaasti heikentävä vaikutus niin maamme työllisyydelle kuin teollisuudelle sekä sen kilpailukyvyille.

Muutoinkin ”ympäristönsuojelun nimissä” tehdyt hankkeet tulee puntaroida hyvin huolellisesti. Valiokuntaryhmämme on ollut hyvin harmissaan siitä, että hallituksen vireille laittama energiain-
tensiivisen teollisuuden sähköistämistuki ei ole komission ohjeistuksen mukaisessa maksimissa, kuten esimerkiksi Saksassa, jossa kaikki oleellinen hyöty on otettu irti tukimekanismista. Mielestämme tällä linjalla ei saada mitään positiivisia työllisyshankkeita nyt vireille. Huonoimmassa tapauksessa Suomi joutuu taas kerran unionin jäsenmaana kantamaan suhteettoman suuria taakkoja ja vastuita verrattuna muihin jäsen- ja lähimaihin.

Samanlainen tilanne nousee vääjäämättä esiin myös puhuttaessa joko kierrätysteollisuuden sähköverosta tai konesaleista ja kaukolämpöpumpuista. Kaikki nämä edellä mainitut kohteet tulisi siirtää sähköveroluokkaan II.

Lisäksi valiokuntaryhmämme katsoo, että Suomen tulee jatkossa huomioida, että tulevaisuudessa kaikkien yritysten tulisi olla yhdessä yrityssähköveroluokassa. Täten ei tule luoda tilannetta,

Valiokunnan lausunto YmVL 15/2021 vp
Eriävä mielipide 2

jossa jokin yrityssektori ei voi tai saa hyötyä osakseen, koska on eri sähköveroluokassa. Nyt tällainen tilanne on olemassa kaivannaisteollisuuden osalta. Tässä edunvalvonnassa tulee olla jatkossa entistä aktiivisempi. Samaten tulee turvata myös pelastuslaitosten vuosikulut, jotta voidaan taata öljyntorjunnan suorituskyky ilman katkoksia maassamme.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 3.6.2021

Mauri Peltokangas ps
Petri Huru ps
Sheikki Laakso ps